

**ACTA TERRAE
FOGARASIENSIS**

Colegiul editorial/Editorial board:

Prof. univ. emerit dr. **IOAN OPRİȘ**, București
Prof. univ. dr. emerit **KONRAD GÜNDISH**, München
Prof. univ. dr. habil. **SVETLANA CEBOTARI**, Universitatea de Stat din Moldova
Prof. univ. dr. **SABIN ADRIAN LUCA**, Universitatea „Lucian Blaga” (Sibiu)
Prof. univ. dr. **ANDREI MARGA**, Cluj-Napoca
Prof. univ. emerit dr. **ANTAL LUKÁCS**, București
Prof. univ. dr. **EUGEN STRĂUȚIU**, Universitatea „Lucian Blaga” (Sibiu)
Prof. univ. emerit dr. **GHEORGHE ROȘCULEȚ**, Brașov
Cercetător științific I dr. **GHEORGHE LAZĂR**, Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” al Academiei Române (București)

Colegiul de redacție:

CONSTANTIN BĂJENARU – redactor șef
GHEORGHE FARAON – membru
AMALIA DRAGNE – membru
JUDIT GRAPĂ – membru
HORIA PIRĂU – secretar de redacție

Adresa de corespondență:	Correspondence address:
MUZEUL ȚĂRII FĂGĂRAȘULUI „VALER LITERAT”	
505200, FĂGĂRAȘ	RO – 505200, FĂGĂRAȘ
P-ța Mihai Viteazul, nr. 1, jud. Brașov	Mihai Viteazul St., No. 1,
Tel. 0368/404287	Tel. (+40) (368) 404287

muzeufagaras@yahoo.com

www.cetateafagarasului.ro; www.muzeufagaras.ro

2024. MUZEUL ȚĂRII FĂGĂRAȘULUI „VALER LITERAT”

ISSN – 2285 – 5130

ISSN-L – 2285 – 5130

ACTA TERRAE FOGARASIENSIS (online)

ISSN 2810 – 3246

ISSN-L 2285 – 5130

**MUZEUL ȚĂRII FĂGĂRAȘULUI
„VALER LITERAT”**

**ACTA TERRAE
FOGARASIENSIS
XIII**

**Editura Muzeul Național Brukenthal
Sibiu
2024**

EDITURA

Responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine exclusiv autorilor

Tehnoredactare și corectură: Constantin BĂJENARU

SUMAR
CONTENTS – INHALT – SOMMAIRE

ARHEOLOGIE – ISTORIE
ARCHAEOLOGY – HISTORY

Vasile MĂRCULEȚ – Scurte considerații cu privire la statutul deținut de Katepano de Theodoroupolis, strategos de Ioannoupolis și Dorostolon, și Katepano de Mesopotamia	13
<i>Brief considerations on the status held by the Katepano of the Theodoroupolis, the Strategos of Ioannoupolis and Dorostolon, and the Katepano of Mesopotamia</i>	13
Abstract	13
Vasile TABĂRĂ – Câteva aspecte specifice Țării Făgărașului în decursul timpului	26
<i>Some particularities specific to the Făgăraș area over time</i>	26
Abstract	26
Daniela MARCU ISTRATE, Sebastian DOBROTĂ, Aurel DRAGNE, Horia PIRĂU – Noi cercetări arheologice la biserica Sf. Arhangheli Mihail și Gavril din Viștea de Jos (județul Brașov) – campania 2022	43
<i>New archaeological research at the church of St. Archangels Michael and Gabriel in Viștea de Jos (Brașov County) – campaign 2022</i>	43
Abstract	43
Răzvan MALANCA – Bombarde de secol XVI din fontă. O tipologie transilvăneană	65
<i>16th century cast iron bombards. A transylvanian typology</i>	65
Abstract	65
Antal LUKÁCS – Blazoane și inscripții din Cetatea Făgărașului. Întregiri și îndreptări	76
<i>Armoiries et inscriptions de la forteresse de Făgăraș. Ajouts et corrections</i>	76
Résumé	76
Judit GRAPĂ, Claudia Elena SIMA – Grecii din Făgăraș în vremea Principatului	81
<i>The Greeks of Făgăraș in the time of the Principality</i>	81
Abstract	81
Maria-Alexandra CÂMPEANU – Aspecte referitoare la înființarea orașelor libere regale Armenopolis/Gherla și Elisabetopolis/Dumbrăveni	94
<i>Aspects related to the establishment of the royal free cities Armenopolis/Gherla and Elisabetopolis/Dumbrăveni</i>	94
Abstract	94

Alexandru CIOCÎLTAN – Convertirea la catolicism în orașul Făgăraș (1801-1866)	102
<i>The conversion to catholicism in the town of Făgăraș (1801-1866)</i>	102
Abstract	102
Gheorghe LAZĂR – Discurs și practică testamentară în Țara Românească la începuturile modernității: Nectarie arhimandritul și testamentul său (1825)	118
<i>Discours et pratiques testamentaires en Valachie au début de la modernité: Nectaire l'archimandrite et son testament (1825)</i>	118
Résumé	118
BORDI Zsigmond Lóránd – Regimentul I de Graniță Român în luptele din vara anului 1849. Bătăliile de la Micfalău și Bixad	148
<i>I st Romanian Border Regiment in the battles of summer of 1849. The battles of Micfalău and Bixad</i>	148
Abstract	148
Cristian MAREȘ – Un făgărășean aduce glorie Austriei: baronul colonel David Urs de Margina (1816-1897)	172
<i>A person from Fagaras County brings glory to Austria: baron colonel David Urs from Margina (1816-1897)</i>	172
Abstract	172
Răzvan Mihai NEAGU – Contribuții privind începuturile carierei profesorului Petru Suciuc din Turda (1883-1919)	185
<i>Contributions regarding the beginnings of the career of teacher Petru Suciuc from Turda (1883-1919)</i>	185
Abstract	185
Voica ISTRATE – Cinema Mercur - Brașov, 1913: o privire de ansamblu	192
<i>Cinema Mercur - Brașov, 1913: an overview</i>	192
Abstract	192
Petre DIN – Mentalități colective și imaginar social în condiția de prizonier a maiorului Gheorghe Caracaș	203
<i>Collective mentalities and social imaginary in major Gheorghe Caracas's condition as a war prisoner</i>	203
Abstract	203
Ioan OPRÎȘ – Corespondență în vreme de război (1917) între surorile Stoica din Avrig	213
<i>Wartime correspondence (1917) between sisters Stoica from Avrig</i>	213
Abstract	213
Emil STOIAN – Umbre pe statuia unui erou al Marii Uniri	218
<i>Shadows on the statue of a hero of the Great Union</i>	218
Abstract	218
Alexandru BUCUR-VEȘTEMEANUL – Generalul de corp de armată Ioan Boeriu. Activitatea politică	233
<i>Army corps general Ioan Boeriu. Political activity</i>	233
Abstract	233
Nicoleta PETCU – Regina Maria a României și Casa de ceai de la Bran ...	240
<i>Queen Maria of Romania and the Tea House in Bran</i>	240
Abstract	240

Nicolae TEȘCULĂ – Din istoria handbalului „în unsprezece” la Sighișoara	257
<i>From the history of handball „in eleven” in Sighisoara</i>	257
Abstract	257
Andreea CORCA – Profesorul teolog Ilie Beleuță (1878-1972). O micro-biografie politică	264
<i>Professor of theology Ilie Beleuță (1878-1972). A political microbiography</i>	264
Abstract	264
Lorena TRUFIN – Valeriu Literat - Țara Făgărașului în cercetări inedite	281
<i>Valeriu Literat - das Fogarascher Land in unveröffentlicher Forschung</i>	281
Abstrakt	281
Gheorghe FARAON, Irina FARAON – O personalitate mai puțin cunoscută a Țării Făgărașului: preotul-profesor Augustin Cosma din localitatea Vad (1890-1965)	294
<i>A lesser known figure from Făgăraș County: the priest and professor Augustin Cosma from Vad (1890-1965)</i>	294
Abstract	294
Sebastian MĂLUȘELU, Marilena RUSMĂNICĂ – Mircea Mărilă (1923-1988) - un dascăl cu menire	301
<i>Mircea Mărilă (1923-1988) - a teacher with a purpose</i>	301
Abstract	301
Ionel BOAMFĂ – Etnie, limbă și confesiune la nivelul cartierelor făgărășene (III)	315
<i>Ethnicity, language and confession at the level of the districts of Făgăraș (III)</i>	315
Abstract	315
Judit GRAPĂ – Istoria Hergheliei de la Sâmbăta de Jos, județul Brașov, oglindită în documentele vremii din perioada 1935-1957 (Partea a V-a)	334
<i>The history of the stud farm from Sâmbăta de Jos, Brașov County, reflected in the documents of the time during 1935-1957 (Part V)</i>	334
Abstract	334
Adrian DOLGHI – Transformările în vestimentația populației RSS Moldovenești în contextul realităților sociale și economice din anii 1944-1961	352
<i>Transformations in the clothing of the Moldovan SSR population in the context of social and economic realities from 1944-1961</i>	352
Abstract	352
Iulia MALCOCI, Ion Valer XENOFONTOV – Iuri Perlin (1917-1990), fiul unui ucrainean represat, în elita educațională și științifică a Moldovei sovietice	368
<i>Iuri Perlin (1917-1990), the son of a repressed Ukrainian, in the educational and scientific elite of Soviet Moldavia</i>	368
Abstract	368
Tudor-Radu TIRON – Din cronică unor vremuri tulburi: decorarea unor reprezentanți ai lumii artistice între 1945 și 1947	381

<i>A chronicle of troubled times: the awarding of decorations to representatives of the artistic world between 1945 and 1947</i>	381
Abstract	381
Violeta CONSTANTINESCU – Plenara CC al PCR din iulie 1968 și reabilitarea foștilor ilegaliști comuniști. Studiu de caz: Elisabeta Luca, soția liderului comunist Vasile Luca	399
<i>Plenary CC of the PCR from July 1968 and the rehabilitation of former communist illegals. Case study: Elisabeta Luca, wife of the communist leader Vasile Luca</i>	399
Abstract	399
Asea M. TIMUȘ – Evoluția sericiculturii din spațiul pruto-nistrean între mit și realitate	408
<i>The evolution of sericulture from the proto-nistrean space between myth and reality</i>	408
Abstract	408
Asea M. TIMUȘ – Sericicultura în școală și la expoziția agricolă în scop de propagare în spațiul pruto-nistrean în sec. XVIII-XIX	422
<i>Sericulture at school and at agricultural exhibition for the purpose of its propagation in the proto-nistrean space in the 18th-19th centuries</i>	422
Abstract	422
Svetlana CEBOTARI – Companiile vitivinicole - actori ai diplomației publice. Cazul Republicii Moldova	437
<i>Wine companies - actors of public diplomacy. Case of the Republic of Moldova</i>	437
Abstract	437
Eugen STRĂUȚIU – Instituția cetățeniei de onoare - rol și funcții în mobilizarea comunității locale	449
<i>Honorary citizenship institution - role and functions in mobilizing the local community</i>	449
Abstract	449
Valeriu LUNGU – Războiul din Ucraina - impactul asupra securității frontierei Republicii Moldova	459
<i>War in Ukraine - impact on Republic of Moldova border security</i>	459
Abstract	459

PATRIMONIU *HERITAGE*

Gudrun-Liane ITTU – Maria Sibylla Merian (1647-1717) – artistă plastică, antreprenoare și naturalistă ante litteram	477
<i>Maria Sibylla Merian (1647-1717) – plastic artist, entrepreneur and naturalist ante litteram</i>	477
Abstract	477
Constantin ITTU – Cărți românești din secolul al XVIII-lea tipărite la Viena de Joseph von Kurzböck și la Sibiu de Petrus Barth pentru ardelenii neuniți (ortodocși)	486

<i>Eighteenth century romanian books printed in Vienna by Joseph von Kurzböck and in Sibiu by Petrus Barth for the transylvanian orthodox romanians</i>	486
Abstract	486
Amalia DRAGNE – Colecția de carte veche a Muzeului Țării Făgărașului „Valer Literat”	498
<i>La collection de livres anciens conservée par le Musée du Pays de Făgăraș „Valer Literat”</i>	498
Résumé	498
Ramona Monica LAZĂR – Manuscris caligrafiat și miniat de Anton Pann - „Cântece bisericești” (1826-1835)	507
<i>Manuscript calligraphed and miniaturing by Anton Pann – „Cântece bisericești” (1826-1835)</i>	507
Abstract	507
Elena BĂJENARU – Câteva considerații despre pictura pe sticlă din Transilvania (II)	512
<i>Some considerations about Transylvanian glass painting (II)</i>	512
Abstract	512
Constantin MĂNESCU – Stilul arhitectural „Art Nouveau” pe teritoriul județului Vâlcea	520
<i>„Art Nouveau” architectural style on the territory Vâlcea County</i>	520
Abstract	520
Luana-Marcela COJANU – Casa lui Bucur Cojanu din satul Fundata	527
<i>Bucur Cojanu’s house from Fundata village</i>	527
Abstract	527
Gabriela ALBU – Colecția dr. Ion și Ritta Chiricuță: o viziune extinsă asupra artei	537
<i>Dr. Ion and Ritta Chiricuță’s Collection: A broad view of art</i>	537
Abstract	537
Andreia-Nicoleta NIȚĂ – Parcursul artistic al lui Jules Perahim din perioada incipientă a regimului comunist reflectat în gravurile din colecția Muzeului Național Brukenthal	545
<i>The artistic career of Jules Perahim in the early period of the communist regime reflected in engravings from the Brukenthal National Museum collection</i>	545
Abstract	545
Eugenia TOMI – Ceata de feciori de la Hărman	562
<i>The group of boys from Harman</i>	562
Abstract	562
Angela GRĂDINARU – Adaptarea culturală în traducerea textelor muzeistice din limba română în limba engleză	569
<i>Cultural adaptation in translating museum texts from romanian into english</i>	569
Abstract	569
Ligia Otilia TEODOR, Mihai SPIRIDON – Provocări și soluții în procesul de restaurare a unei rame de mari dimensiuni	585
<i>Challenges and solutions in the restoration process of a large frame</i>	585
Abstract	585

Mihai SPIRIDON, Ligia Otilia TEODOR – Considerații asupra metodologiei de restaurare a unui vas traco-getic descoperit la Dobrovăț <i>Considerations on the restoration methodology of a thraco-getic vessel discovered at Dobrovăț</i>	590 590
Abstract	590
Cătălin-Laurențiu BLENDEA – Restaurarea lăzii breslei tăbăcarilor sași din Făgăraș	594
<i>La restauration du coffre de la guilde des tanneurs saxons de Făgăraș</i>	594
Résumé	594
Ștefan ANDREI – Reabilitare ceas Favre-Leuba Sea King	602
<i>Favre-Leuba Sea King watch rehabilitation</i>	602
Abstract	602

RECENZII *REVIEWS*

Alina FELEA – Adrian Dolghi, <i>Copilăria în Moldova Sovietică (1924-1961): o investigație istorico-antropologică a copilăriei de la periferia imperiului</i> , Chișinău, Editura ARC (Bons Offices), 2022, 317 p.	609
Gudrun-Liane ITTU – Beatrice Bednarik, Alexandru Davidian, <i>Familia Bednarik în arta românească</i> , București, Editura Vellant, 2020, 382 p.+il.	612
Anatolie POVESTCA – Anatol Petrencu, <i>Ucraina în flăcări</i> , Chișinău, Tipografia „Balacron”, 2024, 179 p.	616

IURI PERLIN (1917-1990), FIUL UNUI UCRAINEAN REPRESAT, ÎN ELITA EDUCAȚIONALĂ ȘI ȘTIINȚIFICĂ A MOLDOVEI SOVIETICE

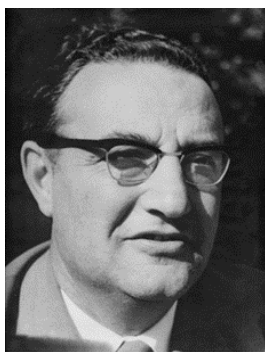
Iulia MALCOCI¹
Ion Valer XENOFONTOV²

IURI PERLIN (1917-1990), THE SON OF A REPRESSED UKRAINIAN, IN THE EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC ELITE OF SOVIET MOLDAVIA

ABSTRACT

Based on the archival and memorial materials, the private, scientific and didactic biography of Iuri Perlin (September 17, 1917, Kiev, Ukraine – March 10, 1990, Chisinau) is presented, physicist in the scientific field of theoretical physics of the solid body, doctor habilitat in physical and mathematical sciences (1962), university professor (1963), corresponding member of the Academy of Sciences of the Moldovan SSR (1970).

Keywords: Iuri Perlin, physicist, university professor, corresponding member, Academy of Sciences of the Moldavian SSR, Soviet Moldova, communist regime.

Savantul Iuri Perlin a fost una din personalitățile remarcabile ale sistemului

educațional și științific din RSS Moldovenească. A fost profesor universitar la Facultatea de Fizică și Matematică a Universității de Stat din Chișinău și membru corespondent al Academiei de Științe a RSS Moldovenești. La baza studiului de față stau memoriile unuia dintre autorii studiului (Iulia Malcoci) și materialele inedite depistate de autori în Arhiva Universității de Stat din Moldova și Arhiva Academiei de Științe a Moldovei.

Iuri Perlin s-a născut la 17 septembrie 1917³ în orașul Kirsanov, gubernia Tambov, unde locuiau bunicii pe linia mamei. Tatăl său, Evghenii Perlin (1894-1937), evreu, a fost critic literar și profesor de literatură clasică rusă la Universitatea din Kiev. Mama sa, Reveka Perlin (1894-1972), a făcut cercetări în domeniul pedologiei, abando-

¹ Cercetător științific neafiliat, doctor în științe fizico-matematice, Chișinău, Republica Moldova; e-mail: iuimalcoci@yahoo.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3656-6674>.

² Conf. univ. dr. Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău; e-mail: ion.xenofontov@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5993-1235>.

³ *Membrii Academiei de Științe a Moldovei. Dicționar 1961-2006*, Chișinău, Editura Știința, 2006, p. 236-237; Demir Dagnev, Constantin Manolache, Ion Valer Xenofontov, *Academia de Științe a Moldovei: evoluție, instituționalizare, personalități (1946-1961-2021). Album enciclopedic*, coord.: Liliana Condraticova, Chișinău, Biblioteca Științifică (Institut) „Andrei Lupan”, 2021, p. 137.

nând însă activitatea în acest domeniu la mijlocul anilor 1930, din cauza că Partidul Comunist a condamnat cu vehemență pedologia. În fișa personală și în CV/autobiografie completate cu scris olografic/scriș de mâna autorului în 1972 profesorul universitar I. Perlin scrie că s-a născut la 1 septembrie 1917 în orașul Kiev⁴. Totodată, în fișa personală, completată la 24 aprilie 1950, scrie că părinții săi sunt „мещане” (mic-burghezi, comercianți), în cea completată în 1965 scrie că sunt „служащие” (salariați, funcționari), iar în cea completată în 1972 scrie că s-a născut într-o familie de pedagogi.

Nu a fost membru de partid, cunoștea limba engleză, limba ucraineană (desigur și limba rusă), iar în germană citea și putea să explice după necesitate.

Iuri Perlin a crescut într-o familie de intelectuali, casa lor fiind vizitată de personalități proeminente ca pianistul și pedagogul rus de origine germană Heinrich Gustav Neuhaus (1888-1964), poetul Boris Pasternak (1890-1960), istoricul și filosoful Valentin Ferdinandovici Asmus (1894-1975) ș.a.

În 1935, I. Perlin absolvă Școala Medie nr. 45 din Kiev, devenind student la Facultatea de Fizică a Universității din Kiev, însă în 1936 tatăl său a fost arestat împreună cu alți 11 profesori acuzați de participare la blocul „pravotrotskyist-menșevic”, oficial fiind condamnat în 1937 la zece ani de privațiune de libertate fără drept de corespondență, dar, după cum s-a aflat mai târziu, a fost împușcat chiar a doua zi după anunțarea sentinței. Astfel, după un an și jumătate de studii la universitate, I. Perlin este exclus din Comsomol, apoi exmatriculat și trimis pe cont propriu la mama sa, ca descendent al unei familii de „trădători”.

Reveka Isaakovna, ca soție a unui „dușman al poporului”, a fost trimisă cu-rând după executarea soțului într-un convoi cu câini, în exil în mica localitate Uil, lângă Aktiubinsk, în Kazahstan. În acele momente grele I. Perlin s-a confruntat cu lașitatea și trădarea unor prieteni și cu devotamentul, curajul și noblețea altora. Au avut o perioadă foarte dificilă – exilații nu aveau voie să lucreze. Apoi mama sa s-a angajat contabilă la o fermă, iar fiul a devenit profesor de fizică la școala din Uil, fiind apreciat atât de elevi, cât și de autoritățile locale. În 1939, când a devenit clar că în asemenea circumstanțe „copiii nu sunt responsabili pentru tații lor”, I. Perlin s-a întors la universitate. Soțiile erau încă responsabile pentru partenerii lor de viață, așa că Reveka Isaakovna a trebuit să rămână la Uil până după război.

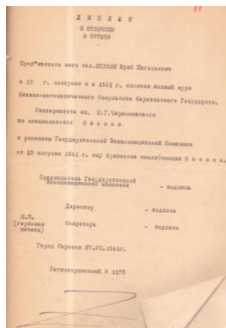
La 23 februarie 1940 I. Perlin se căsătorește cu Klara Feighina (1919-2005), studentă la Facultatea de Limbi Străine, care l-a susținut în acele timpuri de restriște și cu care în 1990 au sărbătorit nunta de aur⁵. Au crescut și educat un fiu, Evghenii, născut la 25 ianuarie 1947. Acesta a urmat cariera profesională a tatei, în domeniul fizicii teoretice. Evghenii Perlin a absolvit (1968) Facultatea de Fizică și Matematică a Universității de Stat din Chișinău, cu mențiune, fiind doctor în științe fizico-matematice (1971)⁶. În Fișa personală, completată în limba rusă, Evghenii Perlin scrie că posedă „limbile engleză, germană, română și moldovenească”.

⁴ Arhiva Universității de Stat din Moldova (în continuare, AUSM), *F. 1*, inv. 8, d. 1505 (Dosarul personal Iuri Perlin).

⁵ S.I. Klokishner, *In memory of Professor Perlin Yuri Evgenievich*, în „Moldavian Journal of the Physical Sciences”, v. 6, nr. 3-4, 2007, p. 275-279.

⁶ Arhiva Științifică Centrală a Academiei de Științe a Moldovei (în continuare, ASCASM), *D. 4834* (Dosarul personal al lui Evghenii Perlin), f. 4, 6.

În anii celui de-Al Doilea Război Mondial, Kievul a fost ocupat de către trupele germane naziste, aici având loc masacrul uman de la Babi Iar⁷. Universitatea din Kiev în iulie 1941 a fost evacuată, iar I. Perlin s-a transferat la Universitatea din Saratov în aceeași lună; concomitent, a susținut examenele de absolvire și a primit diploma cu mențiune.

Diploma cu mențiune nr. 577239, eliberată la 27 iulie 1941 în Saratov

Din august 1941 până în iunie 1942 a fost profesor de fizică la Școala Medie nr. 2 din orașul Engels, regiunea Saratov. Din iunie 1942 până în mai 1945 a fost înrolat în rândurile Armatei Roșii, unde a studiat într-o școală militară care pregătea ofițeri de legătură. În iarna anilor 1942-1943, în calitate de cadet, a suferit o foamete groaznică și un frig cumplit. Apoi școala a fost desființată și I. Perlin a pregătit recruți pentru o anumită perioadă, devenind comandant emițător la un puternic post de radio din prima linie. În acest rol, obținând gradul de sergent, a ajuns la sfârșitul războiului. Ca participant la război, a primit un ordin și șapte medalii.

⁷ Babi Iar (în ucr. *Бабун Яр*, în rusă *Бабуй Яр*, în română *Defileul Babei*) – defileu cu o lungime de 2,5 km și o adâncime de 10-50 m în apropierea Kievului (Ucraina), unde au fost executați în masă evrei (cca 50.000), țigani (romi), 752 pacienți ai Spitalului Psihiatric „Ivan Pavlov”, aflat în vecinătatea Babi Iarului, circa 100 de marinari ai Batalionului „Dneprovsk” din flotila Pinsk, 621 de membri ai organizației naționaliste ucrainene OUN, au fost împușcați în masă prizonieri sovietici de război, numărul exact al cărora nu este cunoscut, precum și activiști ai Partidului Comunist sau persoane care au încălcat starea de asediu. Babi Iar este considerată prima încercare de anihilare a întregii comunități evreiești dintr-un centru urban european important. Asasinatele, în număr de peste 100.000, au fost efectuate de forțele de ocupație germană în Al Doilea Război Mondial. Omorurile au fost săvârșite la ordinul generalului-maior Kurt Eberhard, guvernatorul militar al Kievului, care s-a sinucis la sfârșitul războiului. La 6 noiembrie 1943, trupele sovietice au recucerit Kievul de la germani. În timp ce generalul-locotenent N.S. Hrușciiov, comisar politic al Primului Front Ucrainean, se apropia de edificiul Operei din Kiev a observat un bărbat ce alerga spre el țipând: „Sunt singurul evreu rămas în viață (...)! Sunt singurul evreu din Kiev încă în viață! ... Am o nevastă ucraineană. Ea m-a ascuns în pod. M-a hrănit și a avut grijă de mine”. Babi Iar a intrat în atenția întregii lumi după publicarea în 1961 a poemului „Babi Iar” de E. Evtușenko, precum și după romanul documentar „Babi Iar” al scriitorului rus A. Kuznețov (1967). În prezent, locul a devenit parc memorial; vezi: Plokhyy Serhii, *Porțile Europei. O istorie a Ucrainei*, traducere din engleză de Smaranda Câmpeanu, București, Editura Trei, 2018, p. 304-305, 307; Lidia Prisac, I.V. Xenofontov, *Istoria contemporană (universală și a românilor). Dicționar enciclopedic*, editor Constantin Manolache, redactor științific Demir Dragnev, Chișinău, Editura USM, 2023, p. 70.

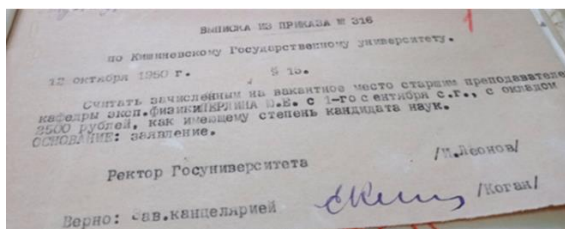
**Extras din Livretul militar nr. 67227
care confirmă participarea lui Iuri Perlin la cel de-Al Doilea Război Mondial**

În perioada noiembrie 1945-octombrie 1945 a fost profesor de fizică la Școala Medic Serală nr. 13 din Kiev, iar din noiembrie 1946 până în octombrie 1949 doctorand (pe atunci aspirant) la Institutul de Fizică al Academiei de Științe a Republicii Sovietice Socialiste Ucrainene, unde a activat în calitate de cercetător științific inferior (noiembrie 1949-februarie 1950), apoi de lector superior la Filiala din Kiev a Institutului Unional de Energetică cu frecvență redusă (februarie 1950-septembrie 1950)⁸.

După susținerea tezei de doctorat (ianuarie 1950), a fost repartizat în septembrie 1950 ca lector superior la Catedra de fizică experimentală a Universității de Stat din Chișinău, obținând titlul de conferențiar universitar (docent) la 29 noiembrie 1952.

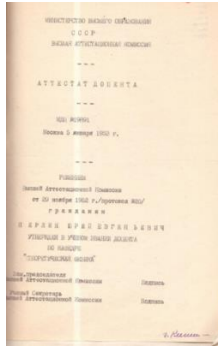

**Diploma de doctor/candidat în științe fizico-matematice
eliberată la 9 august 1950 la Moscova**

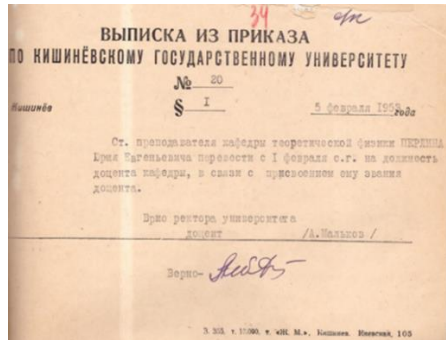

**Extras din Ordinul nr. 316 din 12 oct. 1950. Angajat din 1 sept. cu un salariu
de 2.500 ruble. După reforma banilor din 1961 acestea valorau 250 ruble**

⁸ AUSM, F. 1, inv. 8, d. 1505 (Dosarul personal Iuri Perlin).

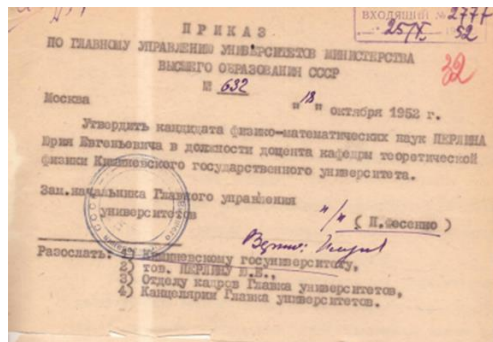

Certificat de conferențiar universitar (docent), eliberat la 5 ian. 1953 la Moscova

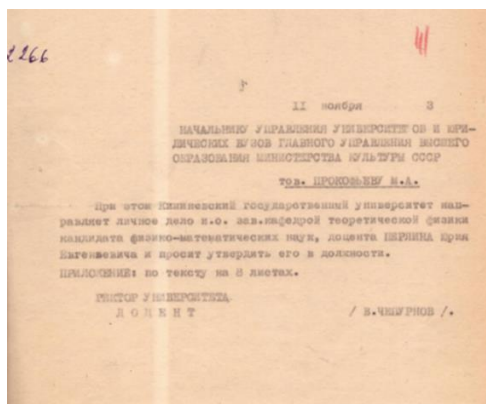
Extras din ordinul Universității de Stat din Chișinău nr. 20, § I din 5 febr. 1953 privind transferul din 1 febr. același an al lectorului superior al Catedrei de fizică teoretică Perlin Iuri Evghenievici în funcția de conferențiar universitar, în conformitate cu acordarea titlului de conferențiar universitar/docent

Totuși pentru a emite acest ordin Universitatea de Stat din Chișinău a solicitat permisiunea Moscovei, trimițând actele necesare la Direcția principală a universităților Ministerului Învățământului Superior al URSS. Deci, astfel, ordinul Universității a fost precedat de ordinul nr. 632 din 18 octombrie 1952 al Direcției nominalizate (v. imaginea).

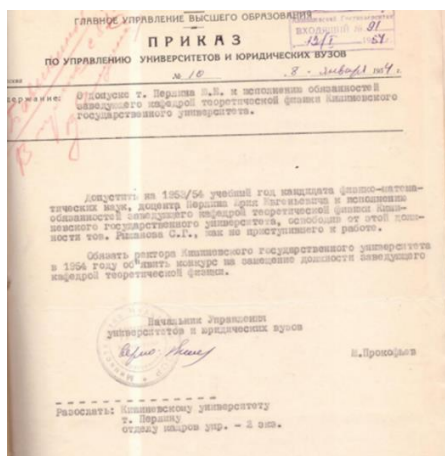
În septembrie 1953 devine șeful Catedrei de fizică teoretică, fondată de el, a aceleiași universități. Acest post îl deține până în 1988. A activat și în Secția de chi-

mie cuantică a Academiei de Științe a RSS Moldovenești, a ținut prelegeri și la Facultatea de Matematică a Institutului Pedagogic din Chișinău, azi Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău. Soția sa, Klara Borisovna (Bunimovna) Feighina a fost profesoară de limbă engleză la Școala Medie nr. 34 din Chișinău.

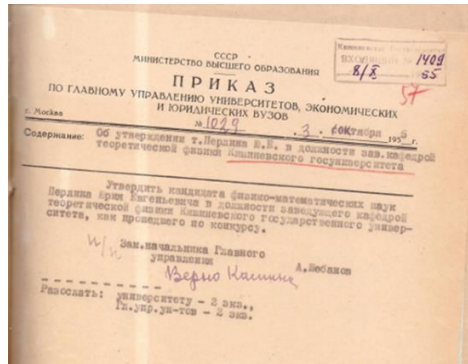

Scrisoarea Universității de Stat din Chișinău adresată șefului Direcției Principale a universităților și instituțiilor juridice a Direcției Principale a Învățământului Superior a Ministerului Culturii al URSS din 11 noiembrie 1953 privind solicitarea de aprobare în funcție a doctorului (candidatului) în științe fizico-matematice

Din conținutul ordinului ce urmează se poate deduce că este anul 1953, iar funcția ce trebuia aprobată e cea de șef al Catedrei de fizică teoretică.

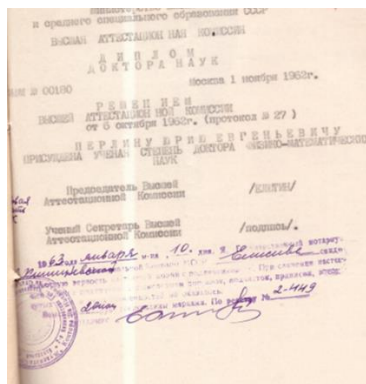

Prin **Ordinul nr. 10 din 8 ianuarie 1954** al Direcției universităților și instituțiilor juridice se solicita permisiunea ca I. Perlin să fie numit în anul de învățământ 1953/54 șef interimar al Catedrei de fizică teoretică, eliberând din această funcție pe tov. Râjanov S.Gh., pentru neaprezentare la serviciu, și prin care rectorul Universității este obligat să organizeze în 1954 concurs pentru ocuparea funcției de șef al Catedrei de fizică teoretică.

Ordinul nr. 1029 din 3 octombrie 1955 al Direcției principale a universităților și a institutelor economice și juridice a Ministerului Învățământului Superior al URSS de aprobare a doctorului în științe fizico-matematice Iuri Evghenievici Perlin, care a promovat concursul, în funcția de șef al Catedrei de fizică teoretică a Universității de Stat din Chișinău

La 6 octombrie 1962, I. Perlin a susținut teza de doctor habilitat (doctor) la Institutul de Tehnologie „A. Ioffe” din Leningrad (astăzi Sankt Petersburg) cu tema „Квантовые переходы в локальных центрах кристаллов/Tranziții cuantice în centrele locale din cristale”, iar la 1 noiembrie 1962 Comisia Superioară de Atestare a Ministerului Învățământului Superior și Mediu de Specialitate al URSS a emis diploma corespunzătoare. În 1963 a obținut titlul de profesor universitar.

Diploma de doctor habilitat/doctor în științe, eliberată la 1 noiembrie 1962 la Moscova

Nu doar funcțiile erau aprobate la Moscova, ci și plecările (deplasările) peste hotare. Despre aceasta ne convingem din următoarea scrisoare, din 14 mai 1965, adresată ministrului învățământului public, tov. E.S. Postovoi, pe care Universitatea îl roagă să se adreseze cu o petiție Ministerului Învățământului Superior și Mediu de Specialitate al URSS pentru a permite profesorului I. Perlin să participe la un Simpozion internațional în Illinois, SUA.

La 25 iunie 1969 a fost propus de Consiliul științific al Facultății de Matematică și Fizică a Universității de Stat din Chișinău în calitate de candidat la titlul va-

cant de membru corespondent al Academiei de Științe a RSS Moldovenești, la specialitatea Fizica teoretică⁹. În acest sens, a fost susținut și de S. Vonsovski, membru titular al Academiei de Științe a URSS, A. Galkin și S. Pekar membri titulari și M. Degihen, membru corespondent, ai Academiei de Științe RSS Ucrainene ș.a.¹⁰. De menționat că S. Pekar a fost colegul de facultate și coordonatorul tezei de doctor al lui I. Perlin.

La 5 ianuarie 1970, în cadrul Adunării Generale a celui mai înalt forum științific din Moldova sovietică, cu prezența conducerii de partid și a celei republicane¹¹, Iuri Perlin a fost ales în calitate de membru corespondent al Academiei de Științe a RSS Moldovenești¹².

Iuri Perlin este fondatorul școlii de fizică teoretică din Moldova, în special al școlii științifice a fizicii proceselor multicuante și a stării condensate, contribuind esențial la stabilirea mecanismelor și a originii unui șir de fenomene radiative ale cristalelor cu impurități. A studiat un spectru larg de fenomene: polaronii legați și cei liberi (spectrul energetic, împrăștierea cauzată de fononi și impurități, recombinarea nonradiativă), centrele colorate (tranzițiile nonradiative, ionizarea termică și cea optică, efectele electrooptice și magnetooptice), difuzia combinată polifonică a luminii, tranzițiile optice și nonradiative în cristale laser dopate cu ioni de pământuri rare. După cum afirma însuși protagonistul, nu știa să facă altceva: „Nu am nici un talent – nu pot cânta, dansa, picta ... din care cauză am devenit fizician teoretician”¹³. I. Perlin aparține renumitei pleiade de fizicieni teoreticieni care s-au aflat la baza fondării teoriei moderne a corpului solid.

Profesionalismul înalt și umorul rafinat al profesorului Perlin au făcut ca aulele studențești, unde avea prelegeri, să fie arhipline. A fost titularul următoarelor discipline de studiu: Mecanica teoretică, Mecanica cuantică, Teoria cristalelor activate, Electrodinamica clasică și Electrodinamica cuantică, Teoria cuantică a câmpului.

Vorbind despre I. Perlin, s-ar putea spune pe bună dreptate că predarea era chemarea lui, nu mai puțin decât știința. Erudiția sa profesională profundă și cuprinzătoare i-a permis să țină prelegeri în mod strălucit. Prelegerile sale s-au distins prin ordinea lor logică și claritatea prezentării celor mai complexe probleme ale fizicii teoretice. A știut să prezinte nu doar convingător și transparent, ci și frumos. A reușit să captiveze studenții, le-a stimulat participarea la prelegere cu discursul său plin de viață și gândire profundă. Secretele artei sale constau într-o înțelegere profundă a elementelor fundamentale ale fizicii, inteligența autentică, ce includea nu numai suma cunoștințelor, ci și fiind adânc înrădăcinată în straturile culturii mondiale.

Rezultatele cercetărilor au fost publicate în cca 220 de lucrări științifice, inclusiv în monografia „Эффекты электронно-колебательного взаимодействия в примесных парамагнитных ионах” (Кишинев, ШТИИЦа, 1974) și în lucrarea de sinteză „Optical Bands and Polarization Dichroism of Jahn-Teller Centers” (în comun cu membrul corespondent B. Tsukerblat) din monografia colectivă „The Dynamical

⁹ ASCASM, D. 4834 (Dosarul personal al lui Evghenii Perlin), f. 4-7.

¹⁰ *Ibidem*, f. 25-40.

¹¹ *Ibidem*, F.1, inv. 1, d. 52, f. 1.

¹² *Ibidem*, f. 52; D. 4834 (Dosarul personal al lui Evghenii Perlin), f. 59.

¹³ Iulia Malcoci, *Iurie Perlin – 100 de ani de la naștere*, în „Akademos. Revistă de știință, inovare, cultură și artă”, nr. 3 (46), 2017, p. 159-161.

Jahn-Teller Effect in Localized Systems” (eds. Yu.E. Perlin, M. Wagner, Elsevier Pub., 1984).

Profesorul I. Perlin a pregătit 29 de doctori și șapte doctori habilitați în științe fizico-matematice. A fost membru al colegiilor de redacție ale revistelor „Defectele în rețelele cristaline/Defects in the crystal lattice” (Marea Britanie) și „Știința materialelor/Materials science” (Polonia). În 1987 a fost distins cu Premiul de Stat al RSS Moldovenești pentru Știință și Tehnică. A participat la congrese internaționale din SUA (1965), Finlanda (1972), Cehoslovacia (1977), Marea Britanie etc. A combinat armonios cercetarea științifică cu activitatea didactică¹⁴.

Ce era caracteristic profesorului I. Perlin? Onestitate, verticalitate. Îți dădea idei, îți verifica și unele rezultate, dar nu dorea să semneze lucrările unde aportul său nu avea contribuții semnificative. Fiind șef de catedră, profesor universitar, nu semna lucrările discipolilor săi, chiar dacă acestea conțineau multe idei de ale sale. Sintetiza rezultatele cercetărilor discipolilor, dar nu semna nici pe departe articolele scrise de aceștia. Nu odată repeta: „Я считаю, что три работы в год мне хватит: одна в международном журнале, одна во всесоюзном и одна в местном (Consider, că este suficient să public trei lucrări pe an: una într-o revistă internațională, una într-o revistă unională, precum și o lucrare la nivel local)”. Și când te gândești, câți șefi de laborator, de catedră semnează orice lucrare a subalternilor, iar cel mai trist este când așa procedează și unii conducători de institute, universități, fără măcar să citească materialul semnat!

Despre profesorul universitar I. Perlin își amintesc cu recunoștință toți foștii lui studenți, care au apreciat și admirat profesionalismul, claritatea în expunerea cursurilor de mecanică cuantică, dar și a cursurilor speciale, deloc simple, ca și a umorului nesecat al acestuia.

Subsemnata, doctor în științe fizico-matematice Iulia Malcoci, își amintește cu drag de profesorul I. Perlin, care i-a fost și conducătorul tezei de doctorat, împreună cu profesorul universitar S. Ghifeisman (1928-2005):

- examenul de specialitate la doctorat consta din două părți: „Fizica corpului solid” și „Integrarea după traiectorii”. Pentru a doua parte a examenului trebuia studiată monografia cu aceeași denumire a fizicianului american, laureat al Premiului Nobel pentru fizică (1965), Richard Feynman (1918-1988). Nu reușeam să obțin 2-3 relații matematice din acea lucrare, iar termenul era limitat. Fiind întrebată de profesorul I. Perlin când susțin examenul, am zis că nu pot obține demonstrarea câtorva formule. De obicei, profesorul discuta problemele legate de tematica fiecărui doctorand (aspirant pe atunci) la el acasă. Am mers la profesor și i-am arătat relațiile cu pricina. S-a uitat la mine cu zâmbetul său caracteristic și mi-a zis: „Ладно, Юлия, я это не буду у тебя спрашивать (Bine, Iulia, nu-ți voi pune aceste întrebări)”. În acel moment cred că m-am maturizat cu ani buni, lucru care nu știu dacă s-ar fi întâmplat în caz că profesorul mi-ar fi explicat obținerea relațiilor matematice respective. Am discutat alte probleme privind tematica tezei de doctorat, iar mai târziu, independent, am efectuat toate transformările necesare, rezolvând problemele neclare;

¹⁴ Idem, *Oameni și destine*, în „Făclia. Săptămânal de informație, opinie și cultură pedagogică”, nr. 32-33/8 septembrie 2017, p. 12; Idem, *A fi intelectual înseamnă să fii absolvent a trei facultăți*, în *Ibidem*, nr. 38/13 octombrie 2017, p. 1.

- de onestitatea și verticalitatea acestui Om m-am convins în 1989, când în fiecare colectiv trebuiau discutate tezele Partidului Comunist al Moldovei despre denumirea corectă a limbii noastre – *moldovenească* sau *română*. După ce am luat cuvântul și am explicat de ce denumirea corectă este limba română și cauzele denumirii strâmbe, profesorul și-a început luarea sa de cuvânt astfel: „Я всегда знал что один язык а не два .../Întotdeauna am știut că există o singură limbă și nu două ...”. Nu cunoșteam pe atunci biografia tragică a acestui om cumpătat, profund în exprimări, dar mă întrebam și mă întreb de ce un om venit de pe alte meleaguri știa acest adevăr incontestabil. Și astăzi mai avem răătăciți de ai noștri cu limba moldovenească în buzunar sau cel puțin cu limba maternă. După acea ședință profesorul universitar mi-a zis: „Юля, во времена революций не надо быть первым или последним, а где-то в середине/Julia, în timpul revoluțiilor nu trebuie să fii primul sau ultimul, ci undeva la mijloc”. Mai mult nici nu putea să-mi zică, iar eu nu cunoșteam tragedia din familia dascălului meu;

- a mai fost o problemă cu care am „luptat” cu unii care pe la spate încercau să diminueze activitatea membrului corespondent Iuri Perlin. Printre discipolii lui care au susținut teza de doctorat erau puțini moldoveni (români), în comparație cu alte naționalități. Am absolvit studiile la doctorat în 1976, iar teza corespunzătoare am susținut-o în 1983. În această perioadă activam la catedră și pe lângă alte activități (lector, cercetător științific) continuam lucrul asupra tezei de doctorat. S-au găsit înși care îmi ziceau să trec la alți conducători, că ai mei conducători nu au interesul de a-mi susține teza, că ei au interes de neamul lor și câte și mai câte. Eu știam că vina e doar a mea și a sistemului: aveam doi copii, locuiam cu chirie, periodic schimbam locația și colac peste pupăză nu cunoșteam engleza, căci la școală moldovenii învățau, în principal, limba franceză. Și la facultate am continuat studierea limbii franceze. Mai târziu, la facultate, fizicienilor li se preda engleza și celor care au studiat în învățământul preuniversitar alte limbi moderne. În 1978 am primit apartament-cooperativ construit pe banii noștri. Vreo doi ani situația financiară era mai jos de nivelul zero. În 1980 am mers la cursuri cu plată de limbă engleză, aveam condiții de a lucra la bibliotecă, dar și acasă, și lucrurile au mers spre bine. În tot acest timp conducătorii mei, I. Perlin și S. Ghifeisman, mi-au acordat tot sprijinul. Inșilor iscoditori de fiecare dată le demonstrem cum se comportă „ai noștri cu ai noștri” la alte catedre, dar și prin admiterea la specialitatea Fizică din 1967, când din fericire am fost admisă. Fiind cu medalie de aur, am fost apreciată cu nota minimă de trecere la examenul de specialitate – fizica. După absolvirea facultății – diplomă cu mențiune – un coleg l-a întrebat pe acel examinator de ce am fost notată cu nota minimă de trecere. Profesorul a răspuns scurt: „așa a fost indicația”. Însă indicația nu se referea doar la mine. În acel an, 1967, la admiterea la Fizică au primit note insuficiente cei mai pregătiți candidați. Iar din cei 25 de tineri admiși, zece au fost exmatriculați în primul an de studii din cauza nereușitei la învățătură. La Catedra de fizică teoretică au decis să se specializeze cinci studenți, inclusiv subsemnata. Pe parcurs o persoană a solicitat concediu academic, iar la absolvire, în 1972, subsemnata a fost repartizată la Catedră, iar ceilalți trei la Institutul de Fizică Aplicată al Academiei de Științe a RSS Moldovenești. Toți și-au continuat studiile la doctorat. La Catedra de fizică teoretică mergeau, în principal, studenții din grupa cu limba rusă de predare, cauza fiind pregătirea mai profundă în

învățământul preuniversitar. Cu toate problemele ce persistau, circa o treime din cei care au susținut teza de doctorat la profesorul universitar Iuri Perlin sunt moldoveni.

Profesorul universitar I. Perlin a părăsit această lume într-o zi de sâmbătă, 10 martie 1990, după „o operație chirurgicală neînsemnată”, după cum s-a exprimat personal cu o zi înainte. A fost un om deosebit și un savant de excepție. Va rămâne în memoria celor care i-au ascultat cursurile și au avut prilejul de a comunica cu distinsul savant, precum și va rămâne peste vremi în istoria învățământului de fizică din Republica Moldova.

La 15 septembrie 2017, la Catedra de fizică teoretică a Universității de Stat din Moldova a fost organizată o ședință festivă dedicată centenarului de la nașterea ilustrului profesor. Au participat mai mulți angajați ai Facultății, discipoli, dar și fiul profesorului, Evghenii Perlin, stabilit la Sankt Petersburg. În luările de cuvânt au fost menționate calitățile profesionale și cele omenești ale celui care a fost Iuri Perlin, iar Evghenii Perlin a vorbit despre viața și activitatea savantului și a oferit publicului momente inedite. Fiii lui Evghenii Perlin, Victor și Alexandru, cu familiile lor, sunt stabiliți în Princeton, SUA, iar una dintre surorile efectuează cercetări științifice în domeniul pedologiei, domeniu abandonat de străbunica Reveka Perlin din motivele cunoscute¹⁵.

ANEXĂ

Familia Perlin în surse iconografice

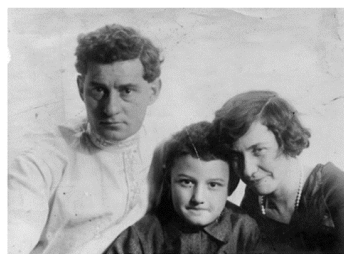
Evghenii Isaakovici Perlin (1894-1937), tatăl lui Iuri Perlin

mama lui Perlin

**Bunicii lui Iuri Perlin pe linie maternă,
1890**

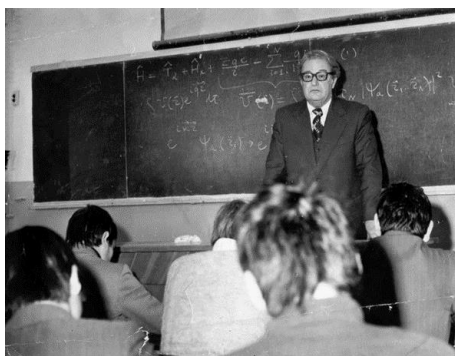

Iuri Perlin cu părinții, 1930

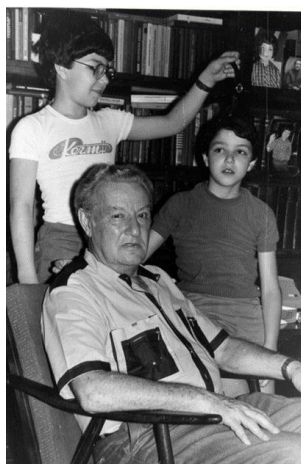
¹⁵ Idem, *A fi intelectual*, p. 1.

Iuri Evghenievici și Klara Borisovna Perlin

Iuri Perlin la lecția de Mecanică cuantică La ședința Catedrei de fizică teoretică

Iuri Perlin cu nepoții Alexandru și Victor

Fiul Evghenii Iurieivici Perlin

Nepoții Alexandru și Victor, Manhattan, SUA, 2005

Catedra de fizică teoretică a Universității de Stat „V.I. Lenin” din Chișinău, 1981.

De la stânga la dreapta. *Rândul de jos*: dr. Sofia Clochișner, prof. I. Perlin, conf. Lidia Harcenco, prof. E. Pocotilov, Iulia Malcoci.

Rândul de sus: Vl. Văbornov, prof. Gh. Șmeliiov, prof. S. Ghifeisman, V. Enache, Irina Belinschi, S. Boldârev, Marina Zencenco.